

Obsah/Contents

NA AKTUÁLNU TÉMU

JUDr. František Hetteš Posledná novela zákona o bankách posilnila postavenie a právomoci bankového dohľadu The Latest Amendment to the Banking Act has Strengthened the Position and Powers of Banking Supervision	2, 31
Ján Buček, Daniel Pitoňák, Miroslava Zrubcová Formovanie štruktúry bankových centier na Slovensku v rokoch 1989–1995 The Establishment of Banking Centres in Slovakia 1989–1995	4, 33

Ing. Adela Hošková, CSc. Nové tendencie v hypotékarnom financovaní štátov Európskeho spoločenstva New Mortgage Lending Trends in the European Union	9
--	---

TEÓRIA

Ing. Božena Chovancová, CSc. Dlhopisy očami emitenta a investora Bonds as Seen by Issuers and Investors	12
---	----

ATLAS PEŇAZÍ

RNDr. Gabriel Schlosser História a súčasnosť rakúskej meny Austrian Currency – Past and Present	13
---	----

PRÍLOHA

Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc. Problematika devízového kurzu v menovej teórii a politike Exchange Rates Problems in the Theory and Monetary Policy	15
--	----

Z HISTÓRIE

Mgr. František Chudják Emisné bankovníctvo na Slovensku do roku 1939 Central Banking in Slovakia prior to 1939	27
--	----

BIATEC
Odborný bankový časopis
marec 1996

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Published by
National Bank of Slovakia

Redakčná rada/Editorial Council:
Ing. Vladimír Masář (predseda),
Mgr. Soňa Babinčová, PhDr. Eva
Barvíková, Ing. Adam Celušák, CSc.,
Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.,
Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz,
Doc. Ing. Jozef Makúch, CSc.,
Ing. Gabriela Miklóšová,
Doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA,
Ing. Monika Siegelová,
Ing. Vladimír Valach

Redakcia/Editorial Staff:
šéfredaktorka/Editor in Chief
Mgr. Soňa Babinčová ☎ 210 4406
zástupkyňa šéfredaktorky/Editor
Ing. Alica Polónyiová ☎ 210 3400
výtvarná redaktorka/Graphics Editor
Anna Chovanová ☎ 210 4536

Adresa redakcie/Editorial Office:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 818 54 Bratislava
tel.: 210 3034, 210 4406, 210 3400,
fax: 210 3035

Objednávky a predplatné
príjima redakcia: na časopis: ☎ 210 3034
na inzerciu: ☎ 210 4536

Počet vydaní: 12 - krát do roka

Cena jedného výtlačku: 19,10 Sk
vrátane DPH

Ročné predplatné: 229 Sk vrátane DPH

Tlač / Printed by:
i + i print, spol. s r.o.
Ondavská 3, 826 47 Bratislava

Distribúcia / Distributed by:
PNS, a. s., Košická 1, 813 80 Bratislava

Termín odovzdania rukopisov:
4. 3. 1996

Dátum vydania: 18. 3. 1996

Podávanie novinových zásielok povolené Riaditeľstvom poštovej prepravy
Pošta Bratislava 12 zo dňa 24. 3. 1994
č. j. 290/94

Registračné číslo:
MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

1. strana obálky / Front Cover:
Súbor pokladničiek z 19.-20. storočia (zo
zbierky Súkromného národného múzea)
Money-boxes from 19th and 20th centuries
(from collections of the Slovak National
Museum)

Foto: Mikuláš Červeňanský

FORMOVANIE ŠTRUKTÚRY BANKOVÝCH CENTIER NA SLOVENSKU V ROKOCH 1989–1995

Ján Buček, Daniel Pitoňák, Miroslava Zrubcová
Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

Obrat k uplatňovaniu trhových princípov v slovenskej ekonomike po roku 1989 úplne zmenil pozíciu bankovníctva. Posunulo sa do skutočného jadra všetkých ekonomických aktivít. Vývoj bankovníctva najviac podporovala privatizácia a masívny rozvoj malého a stredného podnikania. Do centra aktivít vstúpil úver, ale široký rozmach sa týkal najrôznejších druhov bankových služieb. Bankovníctvo sa stalo podnikateľskou, komerčnou aktivitou a malo na Slovensku veľký prieskor na expanziu. Dôsledkom toho bol tlak na formovanie kvalitatívne a kvantitatívne odlišného, prakticky nového bankového sektora s odlišnými prieskorovými charakteristikami, ktorý začal citovo vnímať ekonomickú situáciu regiónov a lokálnych centier.

Finančný sektor je kostrou všetkých ekonomických aktivít a banky v ňom majú už historicky centrálnu úlohu. Aj v dnešnej dobe stále dominujú, hoci je pozorovateľný rýchly rozmach rôznych iných finančných služieb. I v rámci týchto nových aktivít si však bankový sektor zachováva svoj silný vplyv. Najrozšredejšie analýzy bankového sektora zdôrazňujú v prvom rade odvetvové a konkurenčné aspekty [6] alebo komparatívny rozmer [5]. V tejto štúdiu sa sústredíme len na komerčné bankovníctvo. Pozornosť venujeme niektorým základným prieskorovo-organizačným aspektom rozvoja, ktoré doteraz neboli predmetom rozsiahlejšej analýzy či diskusie.

Bankový sektor a prieskor

Prečo je vôbec dôležité sledovať prieskorové aspekty vývoja v bankovom sektore? V súčasnosti je predsa kapitolá značne depersonalizovaný a extrémne mobilný. Primárna otázka znie – máme dostatočnú ponuku bankových služieb a primárnych úverových zdrojov v rôznych regiónoch štátu? Možno to nie je veľmi dôležité pre veľké spoločnosti – ich privatizácia (aj na ekonomickej periférii) môže pomôcť v získavaní prostriedkov prostredníctvom liniek, ktoré majú noví, väčšinou finančne silnejší majitelia. Väčšie, prípadne dynamickejšie slovenské spoločnosti vzhľadom na skutočnosť, že sa s nimi obchoduje

na sekundárnom trhu a pravidelne informujú o svojich výsledkoch, majú menšie problémy so získavaním finančných zdrojov na národnom alebo medzinárodnom finančnom trhu (nielen v podobe úverov, ale aj v podobe emisie dlhopisov, resp. nových akcií). Prieskorový aspekt je veľmi dôležitý pre malé a stredné podniky. Ekonomika potrebuje masívny rozmach podnikania tejto dimenzie vo všetkých regiónoch štátu, kvalitne pokrytý finančnými službami.

Rovnako je dôležité uspokojiť bežných zákazníkov prostredníctvom moderných bankových služieb. Predovšetkým rozširovanie bezhotovostných platieb sa týka celej populácie. Sú zaujímavým segmentom trhu, nielen vkladmi a platobným stykom, ale môžu využívať rôzne možnosti pôžičiek na investovanie v najrozmanitejších oblastiach (predovšetkým v prípade výstavby bytov a domov, predmetov dlhodobej spotreby, banka môže slúžiť ako sprostredkovateľ na trhu cenných papierov atď.). Treba vytvárať podmienky, aby sa občania mohli staráť o svoje finančné prostriedky aktívnejšie a variabilnejšie, s využitím možností, ktoré môže ponúkať len dostačne rozvinuté konkurenčné bankové prostredie rozšírené po celom území štátu.

Rozvinutý bankový sektor môže pomôcť pri prekonávaní nerovnomerného rozvoja jednotlivých regiónov. Je veľmi dôležitou časťou služobovej infraštruktúry a významnou časťou štruktúr regionálnej konkurencieschopnosti. Predpokladáme, že zaostávajúci bankový sektor v regiónoch môže bolestivo ovplyvní regionálnu ekonomiku. Z potenciálnych dôsledkov možno spomenúť obmedzené úverové zdroje, nedostatok investícii, menšiu atraktívnu spôsobujúcu fažkost pri získavaní zdrojov a vôbec zlé, pomalé a nekompetentné služby. Toto sa môže prejavovať v horšej konkurencieschopnosti, výkonnosti, nízkom celkovom rešpektke ekonomických subjektov daného regiónu. Na konci týchto javov sa nachádza vyššia nezamestnanosť, či až celková deprivácia určitých regiónov. Rovnako treba zvažovať existenciu zvýšených transakčných nákladov v periférnych regiónoch, vytváraných snahami o získanie financií zo vzájomnejších zdrojov – väčších centier [4].

Po transformácii štátneho bankovníctva dnes pôsobia na Slovensku ako najsilnejšie „staré“ bankové subjekty – Slovenská sporiteľňa, a. s. (SLSP), Všeobecná úverová banka, a. s. (VÚB) a Investičná a rozvojová banka, a. s. (IRB). Vďaka novej legislatíve od roku 1990 postupne vznikali ďalšie komerčné banky. Na konci roku 1992 bolo na Slovensku aktívnych 11 slovenských a 11 českých (so sídlom v ČR) bank a 3 reprezentácie bank. V roku 1995 pôsobilo na Slovensku spolu 30 aktívnych bank (s centrálnou bankou). Z toho malo 13 bánsk podiel zahraničného kapitálu prevyšujúci 10 % (v roku 1994 len 10 bánsk). Aktívnych bolo 11 reprezentácií zahraničných bank (v roku 1994 to bolo 9). Tieto zmeny spolu s čiastočnou privatizáciou otvorili možnosti podnikateľskému správaniu sa bánsk, sprevádzanému aj meniacim sa pohľadom na formovanie siete pobočiek.

Lokalačné faktory bankového sektora

Základnou úvahou stojacou za rozhodnutiami o lokalizácii jednotiek bankových služieb je vzťah medzi určitou základnou skupinou služieb a zákazníkmi. Jednoducho sa dá vyjadriť v minimálnom obrate týchto jadrových služieb pre efektívnu (ziskovú) existenciu a pôsobenie organizačnej jednotky v danej lokalite. Z iného pohľadu to znamená využiť prieskor na optimálnu aplikáciu bankových produktov alebo služieb. V slovenskom prípade všetky nové, prípadne prieskorovo expandujúce banky musia vziať do úvahy predovšetkým situáciu v rámci sektora – správanie sa a pozície dvoch vedúcich báns (SLSP, VÚB) a aktivity Poštovéj banky, a. s. (PB), opierajúcej sa v základných službách o obyvateľstvo o rozsiahlu sieť pôšti.

Pre rozhodnutie banky o umiestnení nového úradu je veľmi dôležitá analýza vonkajšieho prostredia. Takáto marketingová lokalizačná analýza kladie dôraz predovšetkým na nasledujúce oblasti (vychádzajúce z rozhovorov so zástupcami slovenských báns):

- demografická štruktúra a charakteristika súdnejnej štruktúry,

- analýza sociálneho prostredia,
- analýza všeobecnej ekonomickej situácie regiónu alebo lokality,
- analýza ekonomickej situácie vybraných ekonomických aktivít, s ohľadom na celkový ekonomický profil regiónu alebo lokality,
- faktory konkurenčie v rámci finančného sektora v regióne alebo lokalite (napr. konfrontovanie perspektív presadenia vlastných produktov voči produktom, ktoré ponúkajú už prítomné finančné inštitúcie).

V rozhodovaní sa využívajú ako najvplyvnejšie indikátory, napr. IIFA (index individuálnej finančnej aktivity), kombinujúci úroveň príjmov, výdavkov, úspor a úverov na jedného obyvateľa regiónu (lokality), ďalej stupeň a dynamika podnikateľskej aktivity (zakladanie, resp. zánik podnikov). Veľmi často sa využívajú rôzne konštruované a prepracované komplexné hodnotenia ekonomickej atraktivity regiónov a lokalít, formulované podľa strategií a produktov bank (ich cieľových skupín klientov). Osobitný dôraz sa kladie na mieru ekonomickej diverzifikácie, stav rozvoja infraštruktúry, prítomnosť zahraničného kapitálu, rozvojovú dynamiku, mieru zisku, investičné očakávania atď. Všetky úvahy samozrejme nemôžu abstrahovať od celkového slovenského ekonomickejho prostredia a existujúceho regulačného režimu.

V našej analýze sme uprednostnili hodnotenie podľa organizačných jednotiek, ktoré by malo umožniť dostatočné priblíženie prieskumového vývoja. V snahe obsiahnuť základnú štruktúru bankových centier sme čeliли problému bodového hodnotenia hierarchie bankových organizačných jednotiek. Existujú veľké

rozdely medzi jednotkami jednotlivých slovenských bank na tej istej hierarchickej úrovni. Rozhodli sme sa preto uprednostniť užšiu bodovú škálu. Prvou kategóriou je najnižšia banková organizačná jednotka – expozitura, ktorú hodnotíme 1 bodom. Hierarchicky vyššou jednotkou je pobočka (2 body), nasledujúca je hlavná pobočka (2,5 bodu), pričom rovnaký počet bodov má slovenská centrála banky so sídlom mimo územia Slovenska. Na najvyššom stupni je hlavný úrad – sídlo banky (4 body). Bankové reprezentácie majú 0,5 bodu, pretože väčšinou iba monitorujú a kontaktujú potenciálnych zákazníkov. V bankovom centre musia byť minimálne 3 organizačné jednotky troch rozličných bank. Bodová hodnota každého bankového centra vyjadruje súčet bodov podľa počtu a hierarchickej úrovne organizačných jednotiek, fungujúcich v sídle v danom roku.

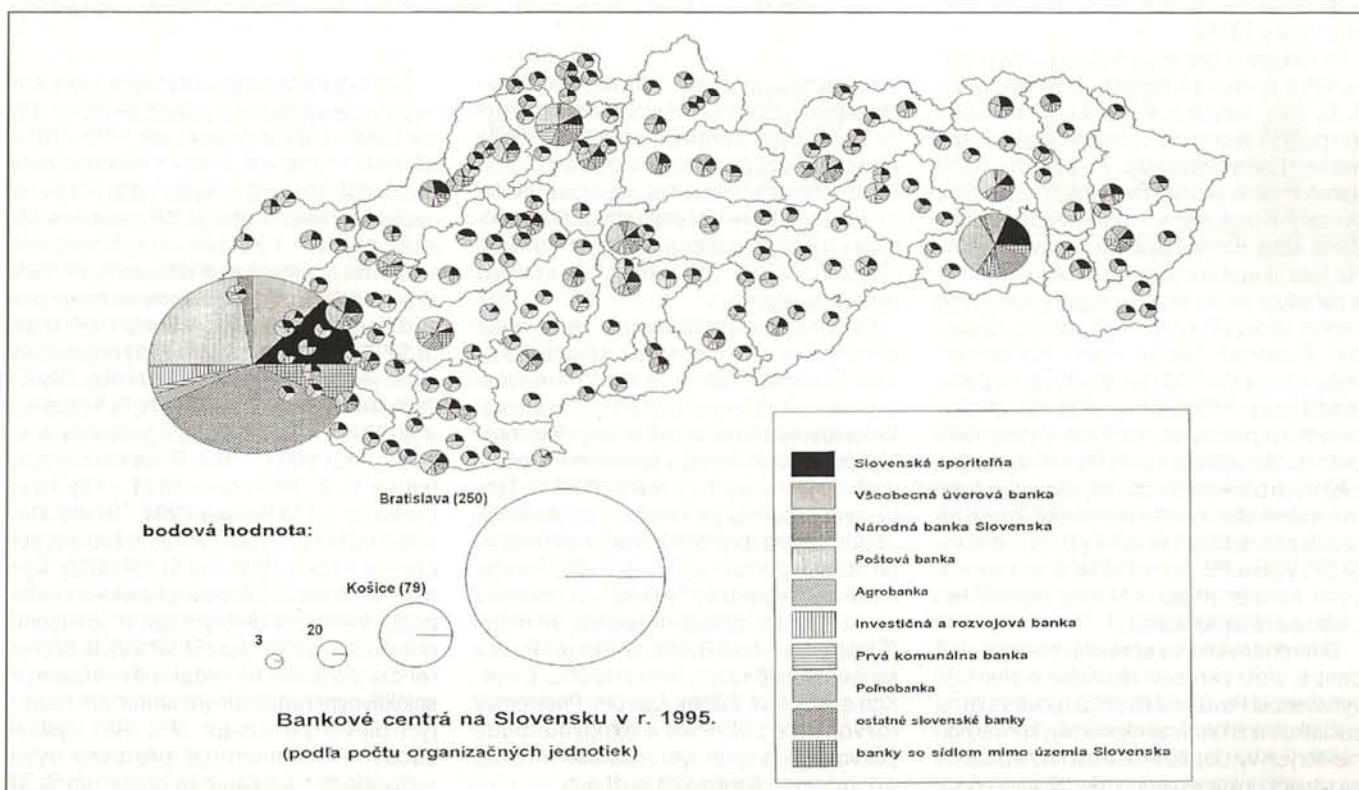
Priestorový rozvoj bankového sektora

V roku 1989 pôsobili na Slovensku tri banky, ktoré mali spolu 1078 prevádzok: SLSP (vtedy ako Slovenská štátна sporiteľňa – SŠTSP) – 1036, Štátna banka Československá – 39, Československá obchodná banka (ČSOB) – 3. Pozičiu bankového centra možno priznať len trom centrám – Bratislave, Košiciam a Žiline. Situáciu do tejto podoby modifikovalo rozmiestnenie pobočiek ČSOB práve do týchto centier. Koncent-

racia bankových prevádzok bola vyššia vo väčších priemyselných mestách (Martin, Trenčín, Považská Bystrica, Komárno, Bardejov, Michalovce, Ružomberok, Trnava). Hoci existovala pomerne široká sieť bankových jednotiek, ich lokalizácia prirodzene nereagovala na trhové východiská. Boli rozmiestnené predovšetkým na administratívnom princípe, podobne ako ostatné služby obyvateľstvu.

Rok 1992 bol tretím rokom ekonomickej transformácie a posledným rokom česko-slovenskej federácie. Rozvoj bankového sektora na makroúrovni odráža existencia siedte 88 bankových centier. Medzi nimi boli všetky okresné mestá a ďalších 52 miest bez tejto pozície. Najväčšiu disperziu organizačných jednotiek mala SŠTSP – iba 22,8 % jej prevádzok bolo lokalizovaných v bankových centrach. Najväčší počet bankových centier v roku 1992 bol v okresoch Považská Bystrica a Žiar nad Hronom (po 4 centrá). Bol to dôsledok ich súčasnej štruktúry, ale aj existujúcej štruktúry správnych a priemyselných centier. Minimálne 50 % zo všetkých jednotiek tvorili prevádzky SLSP a VÚB. Bankový sektor sa vtedy nachádzal vo svojej iniciálnej fáze transformácie a rozvoja, ale už sa začala diferenciácia bankových centier.

Dynamický rozvoj pokračoval aj v nasledujúcich rokoch. V roku 1994 dosiahol počet bankových centier hodnotu 157. Svoj vplyv na rozvoj bankového sektora malo i rozdenie spoločného štátu. Banky so sídlom v ČR založili svoje hlavné pobočky pre SR, napr. Agrobanka Praha v Banskej Bystrici, Moravia Banka v Žiline.

V roku 1995 sa už prakticky prejavuje doznievanie fázy formovania základnej priestorovej štruktúry bankových centier. Dovedna ich bolo 167 (pozri mapu). Oproti roku 1994 pribudlo len 11 centier a jedno centrum prestalo spĺňať stanovené podmienky. Bankovým centrom sa stali Bojnice, dotedy zatiaľenej z tohto aspektu Prievidzou a posilnili sa aj služby v hraničnom meste Čierna nad Tisou. Takmer všetky nové centrá pozostávajú len z prevádzok SLSP, VÚB a PB. Ich formovanie potvrdzuje existenciu troch základných kategórií bankových centier na najnižšej úrovni:

- mikroregionálne – lokálne centrá služieb (napr. Zákamenné, Veľký Blh), vykrajujúce významnejšie centrá osídlenia, často medzi doteraz vzdialenejšími bankovými centrami,
- sídla väčších podnikov agropotravinárskeho komplexu (napr. Lehnice, Dvory nad Žitavou),
- sídla iných väčších podnikov a závodov (Lednické Rovne – LR Crystal, Spišská Belá – S.I.T.).

Pokračuje postupné pokrytie všetkých miest Slovenska funkciou bankového centra. Bez vybavenosti na úrovni bankového centra zostalo už len 9 miest, predovšetkým v zázemí významných bankových centier, napr. Svätý Jur (Bratislava), Veľký Šariš (Prešov), kúpeľné mestá Trenčianske Teplice, Rajecké Teplice, ale napr. i Jelšava, Gbely a Spišské Vlachy. Medzi bankovými centrami sa objavilo 40 nemestských centier. Najväčší počet bankových centier majú už stabilne (1994–1995) okresy Čadca, Prievidza, Komárno (po 7 – 1995), najmenej okresy Košice – vidiek, Svidník, Stará Ľubovňa, Vranov (po 2 – 1995).

Bratislava je bez akýchkoľvek pochybností vedúcim bankovým centrom Slovenska (tab. č. 1). Veľmi pevná je aj druhá pozícia Košice. Ich pozícia je odrazom základnej geoekonomickej duality Slovenska. Po piatich rokoch transformácie je pozorovateľná prvá skupina významných regionálnych bankových centier – Žilina, Nitra, Banská Bystrica, Trnava, Prešov. Na túto skupinu postupne stráca Trenčín, a zaraďuje sa do druhej skupiny dôležitých centier spolu s Popradom, Považskou Bystricou, Zvolenom, Michalovcami, Komárnom, Martinom a Prievidzou. Bodové rozpäťie medzi najvýznamnejšími centrami a ich skupinami sa postupne zväčšuje. V roku 1995 bolo na Slovensku spolu 90 základných – lokálnych bankových centier, spĺňajúcich len minimálne stanovené podmienky. Z nich 85 tvoria prevádzky základnej trojice báň – SLSP, VÚB a PB. Na najnižšej úrovni bankových centier preto môžeme hovoriť len o obmedzenej konkurencii.

Diferencovane sa správajú priemyselné centrá, sídla okresov. Neustále si zlepšuje vybavenosť Považská Bystrica (postihnutá na začiatku transformácie ekonomiky konverziou niektorých výrob), čo je reakcia na zlepšujúcu sa situáciu lokálnej ekonomiky. Stabilnú pozí-

Tab. č. 1 Formovanie bankových centier v r. 1992-1995
(podľa 30 najvýznamnejších bankových centier v roku 1995)

	1992 bankové centrum	počet bodov*	1994 bankové centrum	počet bodov*	1995 bankové centrum	počet bodov*
1.	Bratislava	113	Bratislava	237	Bratislava	250
2.	Košice	37,5	Košice	74,5	Košice	79
3.	Banská Bystrica	15,5	Žilina	43,5	Žilina	45,5
4.	Žilina	15	Nitra	31,5	Nitra	36
5.	Nitra	13,5	Banská Bystrica	28,5	Banská Bystrica	33
6.	Martin	13	Trnava	28	Trnava	30
7.	Trnava	13	Prešov	27	Prešov	29
8.	Trenčín	12	Trenčín	24	Poprad	23
9.	Poprad	12	Poprad	19	Trenčín	22
10.	Prešov	11	Martin	18,5	Považská Bystrica	21
11.	Zvolen	10	Považská Bystrica	17,5	Zvolen	20
12.	Komárno	10	Zvolen	17	Michalovce	20
13.	Prievidza	10	Prievidza	17	Komárno	19,5
14.	Bardejov	9	Komárno	15	Martin	19,5
15.	Dunajská Streda	9	Humenné	14	Prievidza	17
16.	Humenné	9	Levice	14	Piešťany	14,5
17.	Lučenec	9	Lučenec	14	Levice	14
18.	Michalovce	9	Michalovce	14	Nové Zámky	14
19.	Nové Zámky	9	Nové Zámky	14	Humenné	14
20.	Považská Bystrica	9	Bardejov	13	Liptovský Mikuláš	14
21.	Liptovský Mikuláš	8	Liptovský Mikuláš	13	Bardejov	14
22.	Čadca	8	Spišská Nová Ves	12,5	Spišská Nová Ves	14
23.	Dolný Kubín	7	Dolný Kubín	11	Dunajská Streda	13
24.	Levice	7	Dunajská Streda	11	Ružomberok	13
25.	Spišská Nová Ves	7	Piešťany	11	Lučenec	11
26.	Rožňava	7	Ružomberok	11	Galanta	10
27.	Galanta	6	Galanta	10	Žiar nad Hronom	10
28.	Žiar nad Hronom	6	Žiar nad Hronom	10	Čadca	10
29.	Piešťany	5	Čadca	9	Dolný Kubín	10
30.	Ružomberok	5	Rožňava	9	Rožňava	10

* suma bodov podľa počtu a úrovne bankových prevádzok:

(4 body – centrála báň, 2,5 bodu – hlavná pobočka, 2 body – pobočka, 1 bod – expozitúra, 0,5 bodu – reprezentácia)

ciu si zachováva Zvolen, kým Martin v hierarchii bankových centier klesol. Medzi dôležitými bankovými centrami sú aj špecifické výnimky, ako napr. neustále si zlepšujú postavenie neokresné mestá Ružomberok a Piešťany. Horšiu vybavenosť majú strediská ekonomickej menej prosperujúcich, periférnych okresov (čo súvisí aj s ich velkostou a sídelnou štruktúrou regiónov).

Okresné porovnania ukazujú, že najlepšie je rozšírenie bankovej siete v juhozápadnej časti Slovenska (tab. č. 2). Opačná je situácia v okresoch východného Slovenska. Veľké rozdiely a ustavičné zmeny dokumentujú pokračujúci vývoj v bankovom sektore a jeho priestorových charakteristikách. Teritoriálna expanzia sa v niektorých okresoch už pravdepodobne blíži k hranici minimálneho obratu, postačujúceho v súčasnosti na efektívne fungovanie. Týka sa to tak okresov so sieťou viac koncentrovanou do miest (Čadca, Považská Bystrica), ako aj okresov so sieťou viac rozptýlenou do obcí (napr. Komárno, Nové Zámky, Levice). Priestorový rozvoj siete pobočiek a expozitúr bude pozvoľnejší, s opatrým zosúladením rastu s dopytom po bankových službách.

Celkový počet organizačných jednotiek neilustruje vývoj siete pobočiek dokonale: rok 1989 – 1078 jednotiek, rok 1992 – 1014, rok 1994 – 1116, rok 1995 – 1183 prevádzok (bez pôšti, ktorých je vyše 1600). Najviac ovplyvnila tieto úvahy SLSP zrušením 436 jednotiek už na začiatku transformácie, s veľkými priestorovými diferenciiami. Tieto straty v celkovom počte kompenzovali prevádzky nových báň. V roku 1995 mala SLSP 706 (v roku 1994 – 701) organizačných jednotiek, VÚB 183 (v roku 1994 – 208), IRB 49 (v roku 1994 – 47), Poľnobanka, a. s., 30 (v roku 1994 – 28), Agrobanka, a. s., 15 (v roku 1994 – 15), Prvá komunálna banka, a. s., 26 (v roku 1994 – 12), Tatra banka, a. s., 14 (v roku 1994 – 9) atď. Najväčší počet prevádzok mimo bankových centier v roku 1995 má SLSP (463), kým napr. VÚB len 10 (ak neuvažujeme so sieťou pôšti). Veľmi zriedkavým javom je rušenie prevádzok, s výnimkou SLSP a VÚB. Konkurenčia porastie len vďaka eventuálnym selektívnym regionálnym ambíciam niektorých ďalších báň (napr. SPB, IRB). Výskum súčasne dokumentuje pozitívny vývoj v súvislosti s klesajúcim podielom SLSP

a VÚB na celkovom počte organizačných jednotiek. V roku 1994 prevádzky VÚB a SLSP tvorili spolu 81,5 %, kým v roku 1995 75,1 % všetkých bankových prevádzok na Slovensku.

Priestorové stratégie báň na Slovensku

Priestorovo najaktívnejšie slovenské banky (SLSP, VÚB, PB) uskutočňujú stratégii „kobercového pokrytia“ – snažia sa pokrýť celé územie Slovenska na čo najnižšej lokálnej úrovni. V ich stratégii má stále významné miesto „malé“ bankovníctvo. Pre Poštovú banku je to ďalší spôsob využitia existujúcej siete pôšti, hoci o tejto sieti môžeme očakávať dlhšie diskusie (je možná redukcia či diferenciácia pôšti).

Jedným z významných aspektov správania sa vedúcich báň na mikroúrovni trhu slovenských bankových služieb je tzv. stratégia vyhýbania sa. Prejavuje sa snahou nebyť v tom istom sídle, ak je príliš malé a v blízkom okolí je podobné sídelné centrum (napr. veľkosťou). Už dlhšie to potvrdzujú vzťahy SLSP a VÚB, napr. v lokalitách Habovka – Zuberec, Hajnačka – Gemerský Jablonec. Ďalším príkladom priestorovej stratégie najväčších báň je snaha o prevahu vo vybraných sídlach – VÚB napr. v Komárne, Žiline, alebo SLSP napr. v Trnave, Bardejove, Ružomberku, Trenčíne.

Druhým príkladom stratégie je orientácia na väčší počet regionálnych centier alebo koncentrácia na vybrané regióny (Poľnobanka, IRB). Niektoré báňy v určitom štádiu svojho rozvoja (na začiatku alebo po pokrytí hlavných centier) použili regionálnu alebo lokálnu koncentračnú rozvojovú stratégii. Možno to pozorovať na príklade niektorých českých báň – Agrobanka (Pohronie), Banka Haná (západná časť Slovenska) – ktoré zastavili ďalšiu priestorovú expanziu. Tatra banka, a. s., dosiahla veľmi vysoké výnosové ukazovatele počas svojej orientácie len na Bratislavu a až potom začala svoju postupnú expanziu. Túto stratégii často využívajú báňy, ktoré nemajú ambície alebo zdroje na rýchle a husté pokrytie celého územia Slovenska, resp. chcú udržať v rovnováhe svoje výnosové ukazovatele s priestorovou expanziou. Mnohé z nich majú väčšie zastúpenie v určitých regiónoch, napr. Poľnobanka v regióne stredného Spiša alebo IRB koncentrovaná na záemie Bratislavu.

Tretiou stratégii je orientácia len na najvýznamnejšie regionálne ekonomicke centrá, ako v prípade ČSOB, z mladších báň sa to týka napr. Istrobanky. Na začiatku rozvoja ju aplikovala aj Poľnobanka a Tatra banka.

Štvrtý prístup je typický pre zahraničné a špecializované báňy (Slovenská záručná

báň, Konsolidačná báň). Vo všeobecnosti majú len hlavný úrad a veľmi obmedzený počet zastúpení v najdôležitejších ekonomickej centrach krajiny. Bánky s výrazne väčšinovým zahraničným kapitálom, s výnimkou pobočiek českých báň, operujú na Slovensku predovšetkým z Bratislavu (napr. Credit Lyonnais Bank Slovakia, a. s., Creditanstalt, a. s., Bank Austria atď.). V roku 1995 na slovenský trh vstúpili silné zahraničné báňy, ktoré majú (zatiaľ bližšie nešpecifikované) ambície širšej prítomnosti na slovenskom území – Komerčná báň, Bank Austria, Citybank Slovakia. Treba uviesť i reprezentácie zahraničných báň, rovnako operujúce prevažne z Bratislavu. Tieto slúžia predovšetkým zákazníkom z krajín svojho pôvodu, prípadne medzinárodne aktívnym slovenským ekonomickej subjektom (Dresdner Bank, Société Générale, Banque Paribas, Commerzbank atď.). Jedna z najaktívnejších báň na „emerging markets“ v globálnom rozmere – ING Bank, a. s., pôsobí v Bratislave od roku 1993 (neskoršie už aj so zastúpením v Košiciach).

Najmä stratégie s limitovanou územnou expanziou spôsobujú rastúcu diferenciáciu bankových centier. Určitý vplyv má skutočnosť, v ktorej rastovom štádiu sa báň nachádza v rámci základnej logickej postupnosti priestorovej expanzie báň na Slovensku:

1. štádium – Bratislava (ústredie báň),
2. štádium – ekonomicky najvýznamnejšie regionálne centrá,
3. štádium – centrá ostatných regiónov,
4. štádium – lokálne centrá vybraného regiónu,
5. štádium – postupné kobercové pokrytie územia hustou sieťou pobočiek.

Nové báňy boli často typické svojou cieľovou orientáciou – Poľnobanka na podnikateľov v poľnohospodárstve a potravinárskom priemysle, ČSOB na zahranično-obchodné aktivity, IRB na investičné bankovníctvo, správu štátnych dlhopisov. Prvá

Tab. č. 2 Vývoj bankového sektora podľa okresov

Okres	Počet bankových prevádzok*			Počet obyvateľov na jednu prevádzku**
	1989	1992	1995	
Banská Bystrica	15	23	36	4971
Bardejov	26	16	16	5126
Bratislava – mesto	21	54	101	4463
Bratislava – vidieck	34	26	34	4365
Čadca	20	22	17	7329
Dolný Kubín	9	21	27	4616
Dunajská Streda	34	35	35	3168
Galanta	34	36	35	4110
Humenné	40	15	17	6727
Komárno	34	40	47	2326
Košice – mesto	11	22	36	6665
Košice – vidieck	23	14	15	6754
Levice	43	46	49	2472
Liptovský Mikuláš	17	26	31	4325
Lučenec	22	32	29	3304
Martin	29	29	29	3950
Michalovce	36	19	22	5148
Nitra	45	47	53	4017
Nové Zámky	53	51	50	3053
Poprad	29	26	34	4703
Považská Bystrica	29	19	23	7530
Prešov	41	18	22	9440
Prievidza	18	17	23	6131
Rimavská Sobota	36	26	23	4312
Rožňava	33	17	18	4865
Senica	25	28	29	5105
Spišská Nová Ves	27	27	29	5140
Stará Ľubovňa	16	8	7	6947
Svidník	22	8	9	4989
Topoľčany	29	30	30	5382
Trebišov	37	18	19	6281
Trenčín	28	33	38	4763
Trnava	24	31	53	4447
Veľký Krtíš	27	28	28	1676
Vranov nad Topľou	18	9	9	8455
Zvolen	30	40	43	2873
Žiar nad Hronom	29	36	34	2778
Žilina	34	21	33	5610
Spolu/Priemer SR	1078	1014	1183	4527

* bez nebanskových prevádzok (pôšti) Poštové báňy

** v r. 1995 (počet obyvateľov k 1.1.1995)

Komunálna báň a Istrobanka zdôrazňujú svoju orientáciu na služby mestám a obciám. Orientácia báň sa však neprejavila výraznejšie v podobe súvisiacich regionálnych stratégii. Štruktúra ich vlastníkov vo viacerých prípadoch ovplyvnila stratégii expanzie (napr. Prvá komunálna báň v súlade svojich hlavných akcionárov). Nemôžeme obísť ani faktor lokalizácie v súlade, resp. v blízkosti sídiel významných klientov (napr. ČSOB, IRB).

Priestorový vývoj ovplyvňuje aj lokálne a technické podmienky. Patrí k nim napr. možnosť získania priestorov či doba trvania výstavby alebo rekonštrukcie objektov.

Slovenský bankový sektor a globálny priestor

Takmer všetky banky sa snažia formovať ako univerzálné banky s čo najširšou škálou ponuky služieb a produktov, tak ako je to typické pre banky všeobecne na celom svete. Naše banky majú významnú úlohu v zavádzaní ostatných finančných služieb. Majú dcérske spoločnosti v oblasti leasingu, na trhu nehnuteľností, brokerskej a investičnej spoločnosti, riadenie fondov atď. Z tohto hľadiska majú veľmi pozitívny vplyv na formovanie inštitucionálne bohatej trhovej ekonomiky, najmä pri nedostatku iných zdrojov. Aj preto je dôležitá ich prítomnosť v regiónoch, kde sprostredkúvajú mnohé inovačné aktivity obohacujúce trhové prostredie regiónu.

Žažkosti spôsobuje dostatočná odozva na trend sekuritizácie, ako dôležitú inováciu v bankovom sektore. Cenné papiere sa stávajú významou alternatívou v získavaní prostriedkov na perspektívne podnikateľské zámery, na čo musia banky reagovať. Najdynamickejšie banky začali byť v tomto duchu aktívne na primárnom, aj sekundárnom kapitálovom trhu. Vo všeobecnosti banky akceptovali túto príležitosť a menia časť svojich aktív na rôzne druhy cenných papierov (najskôr hlavne štátne dlhopisy). Sú názvary, že tento trend sa postupne presmeruje na vlastníctvo akcii významných podnikateľských subjektov. Svojím know-how by potom mohli pozitívne ovplyvňovať spolu-vlastnené podniky a tým celé regióny.

Bankový sektor sa stáva čoraz viac internacionalizovaný. Slovenské banky sú väčšinou orientované na domáci trh. Majú veľmi obmedzený počet vlastných zahraničných pobočiek alebo zastúpení, nehovoriač o zastúpení v zahraničných bankách (nemyslime tým korešpondenčné vzťahy). Otázna je dlhodobá konkurenceschopnosť nášho bankového sektora v rámci EÚ, porovnávajúc ich dimenzie voči nadnárodným univerzálnym alebo špecializovaným bankám. Žažko možno hovoriť o globálnom pôsobení väčšiny našich komerčných bank. Problém samozrejme odráža celkové možnosti slovenskej ekonomiky, ktorá sama ešte stále nie je dostatočne globalizovaná (snáď s výnimkou exportných a importných aktivít). Miera zahraničných investícií stále nie je dostatočná, nižšie sú aj nepriame investície na našom kapitálovom trhu. Globalizačné aktivity slovenského bankového sektora budú čoraz potrebnejšie a budú vyžadovať prepracovanú stratégiu.

V rámci súčasnej dynamiky bankového sektora ešte neprebiehajú konglomeračné procesy. Banky využívajú vo svojich rastových procesoch predovšetkým formy navýšovania vlastného kapitálu, emisie dlhopisov, expanziu v oblasti služieb, produktov a rozširovania vlastnej siete. Jedinou výnimkou je prevzatie zahraničnej pobočky Interbanky Praha v Bratislave Komerční Bankou.

Očakávame vlnu fúzii a akvizícii, najmä ak sa bankový sektor bude ďalej blížiť k stavu nasýtenia trhu spolu s ostrejšou konkurenčiou. Možnosti extenzívneho rastu, ktorého prejavom je i masívne budovanie siete pobočiek sa zmenšujú. Fúzie slovenských bank, prípadne hľadanie silnejších partnerov v zahraničí možno očakávať najmä s bližiacim sa termínom vstupu do EÚ.

Záver

Transformácia slovenského bankového sektora bude pokračovať ďalej, aj s jej sprivedomými priestorovými súvislostami. Zmeny však už nebudú také prevratné, ako v prvých rokoch po roku 1989. Dve vedúce banky kontrollujú podstatnú časť siete bankových služieb. Lokalizácia nových pobočiek bank v súčasnosti rešpektuje faktory trhovej lokálizácie služieb. V niektorých regiónoch je disperzia a početnosť siete bankových prevádzok pravdepodobne blízko saturácie súčasného trhu, najmä ak sa podarí rýchlo presadiť „bankový“ imidž Poštové Banky. Napriek tomu chýba pestrejšia trhová štruktúra bárik v niektorých regiónoch (napr. kotliny južného Slovenska). Závislosť regiónu len na niekoľkých bankách napriek ich dobre rozvinutej sieti môže byť pri existencii úverových limitov jednou z prekážok dynamizácie rozvoja. Prakticky u nás neexistuje banka s výraznejšou regionálnou orientáciou.

Niektoré mestá sa stali významnými bankovými centrami, odrážajúc predovšetkým situáciu regionálnej alebo lokálnej ekonomiky. Diferenciácia bankových centier na Slovensku narastá. Bratislava ako národné bankové centrum je stále najpríťaživejšia. Spolu so svojím zázemím je priestorom nástupu väčšiny bank. Môžeme pozorovať formovanie skupín nadregionálnych a regionálnych centier, čo znamená diferenciáciu súčasných miest. Je príkladom formovania nového vnímania slovenského ekonomickeho priestoru a jeho reorganizácie v trhových podmienkach.

Pre Slovensko sa zdá byť výhodnejšia rovnomernejšia disperzia bankového sektora po celej krajine. V princípe má svoje prednosti vývoj v Českej republike, kde existuje väčší počet bárik sídliacich v regiónoch, na rozdiel od bankového sektora v Maďarsku koncentrovaného do hlavného mesta [1]. Z funkčných slovenských bank iba dve mali svoje sídlo mimo Bratislavu (Košice, Žilina). Podobne iba štyri zahraničné banky aktívne na Slovensku mali svoje hlavné pobočky mimo Bratislavu (v Banskej Bystrici, Žiline, Nitre, Piešťanoch). Pozorovateľne sú skôr administratívne ako trhovo orientované pokusy o prekonanie nadmernej centralizácie hlavných sídiel bank do Bratislavu. Dve novo založené banky umiestňujú svoje sídla do Banskej Bystrice (Banka Slovakia, Dopravná Banka). Vzhľadom na významnej-

ší vplyv štátu to môžeme do určitej miery považovať za prejav jednej z techník regionálnej politiky, kombinovaný s presadením určitých strategických záujmov.

Potreba dekoncentrácie a disperzie bankového sektora si bude vyžadovať pravdepodobne legislatívne úpravy riešiace podporu regionálneho bankovníctva a regionálnych finančných inštitúcií – úverových družstiev, regionálnych rozvojových fondov atď. Striktná banková legislatíva v našom ekonomickom priestore nepodporuje „regionalistické“ iniciatívy v bankovníctve, hoci umožňuje efektívnejšiu kontrolu a je úspešná v predchádzaní bankrotom, alebo „vynuténym“ fúziám bank. Úspešná by mohla byť kombinácia podpory regionálneho bankovníctva a dôsledného bankového dohľadu. Ďalším možným východiskom je podpora rastových procesov viacerých, už existujúcich slovenských bank, ktorá obmedzí prílišnú koncentráciu dnes existujúcu v sektore, čím sa môžu posilniť konkurenčné aspekty aj v bankovníctve regiónov (napr. priestorovou expanziou posilnených bank). Rovnako licenčná politika NBS by mala zohľadňovať zábery nových bank, ich kapacity a priestorové ambície. Mnohé už prítomné banky sa zatiaľ nechystajú prejsť do ďalších štádií priestorového rastu a zostávajú pôsobiť len v Bratislave. Tento koncentračný efekt je súčasťou ekonomickej prirodzenosti, ale treba ho korigovať. Väčšina významných slovenských ekonomickej subjektov má svoje zastúpenia v Bratislave, čím majú dostupný pomerne veľký výber bankových subjektov a služieb. Prijateľne rozptýlený, efektívny bankový sektor však môže povzbudíť proces rastu mnohých podnikov po celom území a postupne obmedzovať závislosť slovenskej ekonomiky predovšetkým na výkonoch úzkej skupiny najväčších podnikov slovenskej ekonomiky.

Použitá literatúra:

- Klagge, B.: Die Transformation des Bankensektors: Ungarn und Tschechien im Vergleich. ISR – Forschungsberichte 1995, Heft 14, str. 9-28.
- McKillip, D. G., Hutchinson, R. W.: Regional Financial Sectors in the British Isles. Gower (London) 1990.
- Molyneux, P.: 1992 and Its Impact on Local and Regional Banking Markets. Regional Studies 1989, 6, str. 523-533.
- Moore, C. L., Karaska, G. J., Hill, J. H.: The Impact of the Banking System on Regional Analysis. Regional Studies 1985, 19, 1, str. 29-35.
- Oravec, J.: Komerčné banky a investičné bankovníctvo – príklad Slovenska, Austrália a USA. Trend, august-september 1995, str. 6B.
- Slávik, Š.: Odvetvová a konkurenčná analýza slovenského bankovníctva. BIATEC 1995, 8, str. 15-22.

THE ESTABLISHMENT OF BANKING CENTRES IN SLOVAKIA 1989–1995

Ján Buček, Daniel Pitoňák, Miroslava Zrubcová
The Faculty of Natural Sciences, Comenius University, Bratislava

The Slovak economy turned toward market principles after 1989, wholly changing the position of banking sector and placing it in the forefront of all economic activity. Privatization and the rapid development of small and medium-sized enterprises propelled economic growth. Credit services are at the centre of all activities, and complement the widespread growth of other banking services. In Slovakia banking has become an entrepreneurial and commercial activity, with promising signs of growth. Consequently, it became of immediate importance to establish a qualitatively and quantitatively wholly new banking sector complete with its own branch network system - a task first required careful analysis of regions and local centres.

The financial sector is the framework of all economic activity in which banks have played a historically central role. While banks still dominate this sector, a rapid growth of different tiers of financial services has been recorded. The most typical analysis of banking focus on sectoral, development and competition issues (in the case of Slovakia e.g. Slávik, 1995), or the comparative dimension (Oravec, 1995). In this study we shall concentrate on commercial banking (although in some aspects we consider the National Bank of Slovakia, with respect to its position toward the public sector), paying special attention to some of the basic territorial and organizational aspects of development that have not been investigated or discussed in Slovakia before. We shall focus in detail on changes that occurred during 1995.

The banking sector and the territorial positioning

Why is it important to study the territorial positioning of the banking sector, since finance capital is depersonalised and

extremely mobile now? Are there sufficient channels for offering banking services and primary credit in various regions of Slovakia? This might not be of critical importance in a case of bigger corporations, which due to privatization and financially strong owners (even on the economic fringe), can obtain capital through other channels not otherwise attainable. These corporations are registered on the secondary markets, regularly present information on their economic performance, and as a result have less difficulty in gaining money on the national, or international financial markets (not only as credits, but also through the sale of new shares or bonds). Hence, the territorial positioning is very important if small and medium-sized businesses are to develop on a large scale throughout the country.

There is a need to satisfy ordinary customers with modern banking services as such customers are of interest not only due to their deposits and payment transfers. They can use loans to invest in variety of areas, including housing and real estate development, long-term consumer goods, etc. Banks can offer their brokerage services to assist customers with their activities on the stock exchange. We need to create a new environment, empowering citizens to administer their financial resources more seriously and with sufficient variety. Such motivation results in a highly developed, competitive banking environment throughout the whole Slovakia.

Another factor is that, despite the importance of global and national money flows, there is still a need for face to face contact when talking about money, especially in the case of credit.

A developed banking sector can help in overcoming uneven development and growth throughout different regions. It is a very important part of the service infrastructure and a significant aspect of a region's competitive structure. It is understood that a backward financial sector can have nega-

tive consequences on the regional economy including a lack of investment, limited credit resources, little attraction for additional outside investment, as well as bad and slow service. This situation is evident in the lack of competitiveness and total esteem on the part of regional corporations, resulting in rising unemployment and regional recessions. We must also take into account the special transaction cost in these outlying regions so that businesses can obtain finances from remote sources (for more details e.g. Moore, Karaska, Hill, 1985; McKillop, Hutchinson, 1990).

After the transformation of the state banking sector, as the strongest, three „old“ banks remained active - Slovenská Spôsobiteľna (SLSP – Slovak Savings Bank), Všeobecná úverová banka (VÚB – General Credit Bank) and Investičná a rozvojová banka (IRB – Investment and Development Bank). In accordance with legislation the new commercial banks have been in existence since 1990. At the end of 1992 there were 11 Slovak and 11 Czech banks (headquartered in the CR) in addition to 3 operative representative offices. In 1995 there were altogether 30 banks functioning (including the central bank). Thirteen banks had foreign capital investment of 10% or more (in 1994 it was only in 10 banks). Eleven foreign banks' representative offices were in operation (in 1994 there were 9 representative offices). These changes, combined with partial privatization, opened the doors to the entrepreneurial behaviour of banking subjects, conducted by changing opinions on branch network formation and the economic space of the country perception.

Location factors in the banking sector

The prime consideration behind the location of financial services is the relation

of particular services to the customers. This is simply expressed as the minimum turnover of core service in order to achieve profitability of a banking office in a given locality. In a somewhat different way it means to exploit the space for optimal application of its bank products or services. In the case of Slovakia, all new, or spatially expanding banks have to take into account the behaviour and position of the two leading banks (VÚB, SLSP) and of Poštová banka (The Postal Bank – PB, with the most extensive network for basic customer services – post offices).

In banking the decision about where to locate new offices is very important. The marketing location analysis of the external environment (based on interviews with representatives of Slovak banks and the evaluation of their behaviour) draw attention to:

- the demographic and settlement structure,
- analysis of the social environment,
- the general economic situation of the region or locality,
- the economic situation of selected activities with an important role in the regional, or local economy,
- competition within the financial sector already located in the region or locality (e.g. confrontation of their own product market penetration strategy with that for products supplied by previously existing financial institutions).

In the decision making process the most influential indicators are IIFA (index of individual financial activity), the combined level of incomes, expenditures, savings and credits per inhabitant in the region (locality), the level of entrepreneurial activity, forecasts of economic attractiveness of the regions (localities). Various complex and detailed evaluations of regional or local economic attractivity are applied, with respect to the specific banks' product and strategies (e.g. their target groups of clients). Special emphasis is given to economic diversification, infrastructure development, development dynamics, foreign investment, the level of profit, investment expectations etc. All these considerations cannot be achieved out of present Slovak economic environment and its regulatory regime.

We have decided in favour of the bank office network approach in our analysis as the adequate means of understanding the development of territorial positioning. In an attempt to reveal the basic structure of the banking system, we faced the problem of the evaluation of banking offices by points. There are big discrepancies within the organizational units of particular banks at the same level. We opted in favour of a narrower point scale. The first category is the

lowest, the banking retail office (expozitura) with 1 point, then comes the branch office (pobočka) with 2 points, the main branch office (hlavná pobočka) and the Slovak central branch of the foreign bank with 2.5 points and the highest is head office of the bank carrying 4 points. Banks' representative offices received only half a point because their role is only to monitor and contact potential customers. A banking centre must have a minimum of 3 offices, which must be offices of three different banks. The point value of each banking centre is represented by the sum of points, according to the city functioning organizational unit's number and the hierarchical level.

Agrobanka Prague in Banská Bystrica, Moravia Banka in Žilina).

The year 1995 was marked by the maturing stage of the formation of banking centres. The number of centres totalled 167 (Map 1 on page 5). In comparison with 1994, there were only 11 new centres, and one previous centre was eliminated. The banking centres are now the spa Bojnice (earlier overshadowed by Prievidza) and border city Čierna nad Tisou. Almost all new centres contain only offices belonging to SLSP, VÚB and PB. Their formation documents the existence of three basic categories of banking centres on the lowest level:

- microregional – local non-urban service centres (Zákamenné, Veľký Blh), that we can consider as the settlement centres among up to date more distant banking centres,
- localities with stronger enterprises in agriculture and food industry (Lehnice, Dvory nad Žitavou),
- centres with other important corporations (Lednické Rovne – LR Crystal, Spišská Belá – S.I.T.).

The aforementioned development indicates that the process of step by step inclusion of all cities in Slovakia in the banking centre network is close to its final stage. There are only 9 cities now without this level of banking services. They are mostly cities in large banking centres hinterland, e.g. Svätý Jur (Bratislava), Veľký Šariš (Prešov), smaller spas (Trenčianske Teplice – Trenčín; Rajecke Teplice – Žilina), in addition to small towns like Jelšava, Gbely and Spišské Vlachy. Among banking centres there emerged 40 non-urban centres in 1995. The highest numbers of banking centres (1994–1995) are in the districts of Čadca, Komárno and Prievidza (all with 7 in 1995), while the lowest number are in the districts of Košice – vidiek (surroundings), Stará Lubovňa, Svidník and Vranov (all with only 2).

Bratislava is without any doubt the leading banking centre of Slovakia, with Košice running in second position (Table 1 on page 6). The location of both centres reflects the basic geoeconomic duality of the country. After five years of transformation the first group of the most important regional banking centres has emerged, to include Žilina, Nitra, Banská Bystrica, Trnava, Prešov. The city of Trenčín is gradually losing out to this more eminent group, and has started to belong to the second group of regional centres, including the cities of Poprad, Považská Bystrica, Zvolen, Michalovce, Komárno, Martin and Prievidza. The point-spread among the centres and their groups expressed in the terms of the sum of points is marked by a gradual rise. There were 90 local banking centres in 1995 that fulfil just the minimum required

The banking sector's branch network development

The three banks mentioned had 1,078 offices in Slovakia in 1989 (SLSP, at that time was the Slovak State Savings Bank with 1,036 offices, the Czechoslovak State Bank with 39, ČSOB with 3) with only 3 banking centres – Bratislava, Košice, and Žilina with the decisive placement of ČSOB offices in these centres. The concentration of banking offices was higher in the larger, industrial cities of Martin, Trenčín, Považská Bystrica, Komárno, Bardejov, Michalovce, Ružomberok, Trnava. Although there was a widespread network of financial offices, their location did not agree with market location principles, as they were mostly administratively distributed basic services.

In 1992, the third year of economic transformation and the last year of the Czechoslovak federation, development within this sector on the macro level was reflected by a basic network of 88 banking centres, in each of the district cities and 52 other cities. At that time the highest dispersion of banks was had by SLSP – with only 22.8% of its offices located in the above mentioned number of banking centres. The largest number of banking centres was in the districts of Považská Bystrica and Žiar nad Hronom with 4 centres each, based on their settlement structure and the existing structure of administrative and industrial centres. At least 50% of all bank offices belonged to SLSP and VÚB. At this time the sector was in its initial stage of transformation and development, but the differentiation of banking centres had begun.

The rapid development continued in 1994 with the number of banking centres increasing to 157. Of particular influence was the division of Czechoslovakia; banks with their main offices in the Czech Republic had main branch offices in Slovakia (e.g.

conditions. Of this number, 85 banking centres compose three leading bank's offices – SLSP, VÚB and PB. From this reason, we can talk about restricted competition only on the level of local banking centres.

A strong position has been maintained in the administrative-industrial centres of Martin, Považská Bystrica and Zvolen, but they function in different ways. The position of Považská Bystrica is growing steadily (the city was hardly damaged at the beginning of transformation process by the conversion of heavy industry), which reflects the improvement of the local economy. The position of Zvolen in the banking centres' hierarchy is stable, while the position of the city of Martin has weakened slightly. Among important banking centres are some specific cases, e.g. non-district cities Ružomberok (industrial city) and Piešťany (a well-known spa town) achieved a surprisingly good ranking. The centres of economically distressed and peripheral regions remained behind vis-a-vis their banking services. It is also related to the size and settlement structure of these districts.

District comparisons show that the best banking unit's network is in the south-west part of Slovakia (Table 2 on page 7). These differences and permanent shifts illustrate the enduring development of banking and its spatial characteristics. The territorial expansion of the banking sector went further and in some districts is close to the minimal turnover limits for effective functioning at present. It is valid as in a case of districts with a network concentrated more in the cities, as in the case of districts marked by communities with dispersed networks (e.g. Komárno, Nové Zámky, Levice). The expected future network expansion will be slower, with careful harmonization of growth with the demand for banking services.

The total number of organizational units do not illustrate precisely the network development – from 1,078 units in 1989, 1,014 units in 1992, 1,116 units in 1994 to 1,183 units in 1995 (without post offices, whose number exceed 1,600). The most significant activity was the elimination of 436 SLSP organizational units. This loss has been compensated by the formation of new bank offices. In 1995 SLSP had 706 organizational units (in 1994 – 701), VÚB 183 (1994 – 208), IRB 49 (1994 – 47), Poňobanka 30 (1994 – 28), Agrobanka 15 (1994 – 15), Prvá Komunálna Banka 26 (1994-12) and Tatra Banka 14 organizational units (1994 – 9), etc. SLSP had the highest number of banking offices outside banking centres (463), while the second VÚB had only 10 offices. With the exception of SLSP and VÚB, the reduction of local banking offices is very rare. The competi-

tion will grow only thanks to the eventual selective regional ambitions of some other banks, e.g. IRB, Poňobanka. Research demonstrates positive development concerning the decreasing share of SLSP and VÚB offices in the total number of offices nationwide. While in 1994 the joint number of SLSP and VÚB units comprised 81,5% of total banking offices, it was only 75,1% in 1995.

Positioning strategies of banks in Slovakia

The spatially most active Slovak banks have begun to enjoy the benefits of the „carpet coverage“ strategy (SLSP, VÚB, PB), in which they cover the whole country on a very local level. Constant emphasis is placed on the core role of retail banking in this strategy. For Poštová banka it is another undertaking of their postal network (with possible dispute about its reduction or differentiation).

One important characteristic for competitors on the micro level is to avoid being in the same centre, especially if it is small, and not far from another centre of similar size. SLSP and VÚB relations in localities of Habovka-Zuberec, Hajnáčka-Gemerský Jablonec are excellent examples of this principle. Having a stronger position in selected cities is another strategy of big banks, with VÚB in Komárno, Žilina and SLSP in Trnava, Bardejov, Ružomberok and Trenčín.

The second strategy involves orientation toward greater number of regional centres, or a concentration on select regions (Poňobanka, IRB). Some banks at particular stages of development, in the beginning, or after the centres coverage of main centres, use a regional or local concentration development strategy. This is evident when looking at certain Czech banks – Agrobanka (Pohronie), Banka Haná (western Slovakia), although they have stopped their territorial expansion. Tatra Banka achieved very high performance standards in the region of Bratislava, before witnessing new expansion. This method seems best in the case of banks that have no ambitions of going nationwide; do not have the resources for quick and dense coverage of the whole country; or prefer to balance their performance qualities with territorial expansion. Some banks prefer to have more numerous networks in selected regions. This has proved effective for Poňobanka in the central Spiš region and for IRB in the region around Bratislava.

The third strategy is to focus only on important regional economic centres. This

is the strategy not only of ČSOB, but also Istrobanka, one of the younger banks, and was also utilized in earlier stages of development by Poňobanka and/or Tatra banka.

A fourth approach is typical for foreign banks and specialized Slovak banks. In general they have only a main office, and/or representative office in the most important economic centres. Banks with significant foreign capital share (with the exception of Czech banks) usually operate in Bratislava (Credit Lyonnais Bank Slovakia, Creditanstalt, etc.). In 1995 there emerged new, strong banks on the Slovak market – Komerční banka, Bank Austria, City Bank Slovakia (their territorial intentions are still not clearly stated). There are numerous representative offices of foreign banks that mainly serve from Bratislava institutional customers from their countries of origin, or internationally active Slovak corporations (Dresdner Bank, Société Générale, Banque Paribas, Commerzbank, etc.). One of the most active banks on emerging worldwide markets is ING Bank which has been operating in Bratislava since 1993 (later with an office in Košice).

Only the previously mentioned strategies, marked by limited territorial expansion will be result in an increase in the differentiation of banking centres in Slovakia. The growth stage of individual banks is also worth consideration, as regards network expansion. In Slovakia the following stages of gradual territorial expansion of banking offices are expected:

1. stage – Bratislava (bank headquarters)
2. stage – coverage of the most important economic regional centres (e.g. our first group)
3. stage – coverage of the other regional centres (e.g. our second group)
4. stage – coverage of local centres of selected region
5. stage – carpet coverage of the territory with particular density.

After 1990, new banks started to penetrate niche markets by offering specialised services, or were marked by particular orientations. Poňobanka announced its interest to address entrepreneurs in the agriculture and food industry; ČSOB is involved in export-import activities; IRB in investing and administering state bonds; Devin bank and COOP serve non-agricultural cooperatives; Prvá Komunálna banka and Istrobanka offer services for cities and communities. These niche strategies were not visibly implemented with particular territorial consequences. The needs and location of bank owners influence the strategy of expansion e.g. in the case of Prvá Komunálna Banka office location was in cities of the bank's own shareholders. We cannot forget one location factor – fact that bank offices follow their important clients,

or customer concentrations (ČSOB – Považie, IRB – Pohronie).

Territorial development is affected by specific local and technical conditions. Among them are the availability of space floor and the time of new building development or reconstruction.

Global trends in banking and the Slovak banking sector

Almost all banks try to establish themselves as universal banks so as to offer the maximum number of services and products possible (as it is typical world-wide). Banks have an important role in the introduction of other financial services, including leasing, the real estate market, brokerage, investment, and fund management, with a highly positive impacts on the advance of the formation of market economy. From this point of view, their activities in the regions are important, due to their innovation that enriches the regional market environment.

Difficulties arise from securitization, as the next important innovative trend in this sector. The banking sector must consider securities as an important means of raising money for promising businesses. The most dynamic banks had started large scale activities on the primary and secondary markets. Banks in general seized this opportunity to convert part of their assets into various securities (earlier mostly invested in state bonds). There are signs that this trend is changing now; hence banks have started to be more active in capital share ownership of important corporations. Banks can positively influence the corporations by means of their know-how, and in so doing can help the regions.

It is clear that the banking sector in general has become more and more international, while Slovak banks are still oriented toward the domestic market, rarely having their own foreign branches, or involvement within foreign banks. In question is the long-term competitiveness of our banking sector, against big multinational universal, and/or specialized banks operating now within the EU. Slovak banks do not create global investment portfolios and have very limited involvement in main global markets, since the whole Slovak economy is still not widely globalized (with the exception of export-import activities). In addition direct foreign investment is small, as well as indirect investments on the capital market. Globalization activities of Slovak banking will be in greater need and will require a sophisticated strategy concerning the whole sector.

At present the Slovak banking sector is not marked by conglomeration; banks grow through the use of their own capital, finding space for expansion and through development of new products, bond emissions, and network expansion. The exception to date has been the takeover of the foreign branch of Interbanka Prague in Bratislava, by the strongest Czech bank Komerční Banka. We expect acquisitions and mergers to be more common, especially if the banking sector approaches market saturation and competition is sharpened. The chances for extensive development involving massive branch network building are decreasing. We can expect Slovak bank mergers and/or search for stronger foreign partners prior to membership in EU.

Conclusion

The transformation of the Slovak banking sector is by no means complete and will continue in close association with developments in banking sector positioning. The changes will be not so dramatic, as they were during the first few years after 1989. The banking network is still dominated by two banks. Territorial development is continuing and related to service location factors. In some regions the dispersion and number of organizational units is close to the point of market saturation, especially if better performance and the „banking image“ of Poštová Banka office network is achieved. A more varied market structure of banking is lacking in some regions, e.g. in districts of south-central Slovakia. Dependence of the region on a limited number of banks, even with their well-developed network, can be one of the regional development obstacles, especially when credit limits exist. In Slovak banking, there is no bank with a narrow regional orientation.

Some new cities have become significant banking centres, reflecting the situation in regional or local economy. The differentiation among the banking centres in Slovakia is growing. Bratislava as the national banking centre is consistently the most attractive location. With its outlying areas, it is the bridgehead of market penetration for majority of the banks. We can observe the formation of two groups of regional banking centres and differentiating urban centres. It is one of the conditions of the new Slovak economic space formation, its perception and reorganization under market conditions. It is important to consider whether the banks could play a more active role in regional economies of Slovakia.

Slovakia is more well-suited to a widely dispersed banking sector, as is the Czech republic for the former has a high number of regional banks, unlike Budapest which maintains a strong centralized banking sector for Hungary (Klagge, 1995). In 1995 only 2 out of the banks operating in Slovakia had their headquarters outside Bratislava (Košice, Žilina) and only four of the foreign banks had their Slovak headquarters outside Bratislava (Banská Bystrica, Žilina, Nitra, Piešťany). The attempts to overcome banking sector centralization in Bratislava are more administrative, than market oriented. Two new banks will be located in Banská Bystrica (Banka Slovakia, Dopravná Banka). Due to the state involvement in this undertaking, we can consider this as an expression of governmental regional policy techniques combined with the support of some strategic interests.

Pressures for decentralization and the enlargement of the scope of banking will probably require special legislative support for regional financial institutions – regional banks, credit cooperatives and regional development funds. The „strict“ banking legislation does not support „regionalistic“ banking initiatives at this time, although it is successful in preventing bank bankruptcies, or forced mergers in Slovakia. The delicate support of regional banking and strict central bank control could be successful. The next possible outcome is the support of the growth of existing Slovak banks, which could lead to the limitation of existing concentration within the sector. Territorial expansion of strengthened banks can expand the more competitive banking market throughout the regions. The licence policy of the National Bank of Slovakia could also consider the overall intentions of new banks, their capacities and territorial aspirations. Many functioning banks do not plan to expand within Slovakia and intend to operate from Bratislava. The majority of the leading Slovak corporations have their representative offices in Bratislava and have at their disposal quite a good choice of banking facilities and their corresponding services. This concentration effect is quite natural from economic point of view and is suitable for wise and careful corrections. A sufficiently widespread, effective banking sector can encourage the growth processes concerning the number of SMEs within the regions, and thereby limit the dependence of the Slovak economy on the narrow group of the leading corporations.